

CLASSIFICATION OF DIFFERENT SPEECH DISORDERS OF CHILDREN

Klishaeva Guljan

Nukus State Pedagogical Institute named after Ajinyoz, faculty of preschool education, special pedagogy: speech therapy, 3rd year student

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12732380>

ARTICLE INFO

Received: 04th July 2024
Accepted: 11th July 2024
Online: 12th July 2024

KEYWORDS

Speech disorder in children, aspect, disease, biological disorder, linguistic disorder.

ABSTRACT

This article discusses the specific aspects of speech disorders in children. It should be noted that there are certain manifestations of speech disorders observed in children, which differ from each other in terms of content and nature. Timely elimination of speech disorders in children is the basis for preventing them from becoming serious diseases in the future.

BOLALARNING TURLI NUTQ BUZISHLARINING TASNIFI

Klishaeva Guljan

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti Maktabgacha ta'lim fakulteti maxsus pedagogika: logopediya yo'nalishi 3-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12732380>

ARTICLE INFO

Received: 04th July 2024
Accepted: 11th July 2024
Online: 12th July 2024

KEYWORDS

Bolalarda nutq buzilishi, jihat, kasallik, biologik buzilish, lingvistik buzilish.

ABSTRACT

Ushbu maqolada bolalarda nutq buzilishining o'ziga xos jihatlari xususida so'z yuritiladi. Qayd etib cTtish lozimki, bolalarda kuzatiladigan nutq buzilislilarining ayrim ko'rinishlari mavjud bo'lib, ular bir-biridan mazmuniga kolga hamda tabiatiga ko'ra farqlanadi. Bolalarda uchraydigan nutq buzilishlarini o'z vaqtida bartaraf etish ularning kelgusida jiddiy kasallikka aylanmasligi uchun asos vazifasini o'taydi.

Bolalarda nutqning buzilishi nisbatan tez-tez uchraydi va bolaning samarali muloqot qilish qobiliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ushbu buzilishlar engildan og'irgacha bo'lishi mumkin va nutqning turli jihatlariga, jumladan artikulyatsiya, ravonlik va ovozga ta'sir qilishi mumkin. Bolalardagi nutq buzilishlarini samarali hal qilish uchun ushbu buzilishlarning turli tasniflarini tushunish muhimdir.

Bolalardagi nutqning buzilishi - bu bolaning samarali muloqot qilish qobiliyatiga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan keng tarqalgan muammo. Ushbu buzilishlar engildan og'irgacha bo'lishi mumkin va bolaning umumiy rivojlanishiga va maktabda va ijtimoiy vaziyatlarda muvaffaqiyatga erishish qobiliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ota-onalar, o'qituvchilar va sog'liqni saqlash sohasi mutaxassislari tegishli yordam va aralashuvni

ta'minlash uchun bolalarga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan turli xil nutq buzilishlaridan xabardor bo'lishlari muhimdir. Bolalardagi nutq buzilishlarining tasnifi artikulyatsiya buzilishidir. Artikulyatsiya kasalliklari individual tovushlarni chiqarish yoki tovushlarni to'g'ri chiqarishda qiyinchiliklarni o'z ichiga oladi. Bu tushunish qiyin bo'lgan nutqqa olib kelishi mumkin va bolada umidsizlik hissi paydo bo'lishiga olib kelishi mumkin. Ba'zi keng tarqalgan artikulyatsiya buzilishlari orasida tovushlar, o'rin almashishlar va tovushlarni o'tkazib yuborish kiradi. Artikulyatsiya buzilishi bo'lgan bolalar tovushlarni aniq chiqarish qobiliyatini yaxshilash uchun nutq terapiyasidan foyda olishlari mumkin.

Bolalardagi nutq buzilishlarining yana bir tasnifi ravonlik buzilishidir. Ravon nutqning buzilishi nutq oqimidagi buzilishlarni, masalan, duduqlanish yoki chalkashliklarni o'z ichiga oladi. Duduqlanish - bu nutqda takrorlash, cho'zilish yoki ikkilanishga olib keladigan keng tarqalgan ravonlik buzilishi. Ravon nutqi buzilgan bolalar nutqidagi qiyinchiliklar tufayli tashvish yoki xijolatni boshdan kechirishlari mumkin. Nutq terapiyasi va tashvishlarni kamaytirish strategiyalari bolalarda ravon nutq buzilishlarini boshqarishda foydali bo'lishi mumkin. Til buzilishlari bolalardagi nutq buzilishlarining yana bir tasnifidir. Til buzilishlari tilni tushunish va / yoki ifoda etishda qiyinchiliklarni o'z ichiga oladi. Bu lug'at, grammatika yoki jumlar tuzishda qiyinchiliklarda namoyon bo'lishi mumkin. Til buzilishi bo'lgan bolalar ko'rsatmalarga rioya qilish, savollarga javob berish yoki suhbatga kirishishda qiynalishi mumkin. Nutq terapiyasi va tilni rag'batlantirish faoliyati bilan erta aralashuv bolalarning til ko'nikmalarini va muloqot qobiliyatlarini yaxshilashga yordam beradi. Ovoz buzilishi bolalarda nutq buzilishlarining kamroq tarqalgan, ammo hali ham muhim tasnifidir. Ovoz buzilishi ovoznining sifati, balandligi yoki balandligi bilan bog'liq muammolarni o'z ichiga oladi. Bu bo'g'iq yoki zo'riqqan ovoz, haddan tashqari zo'riqish yoki ovozni proektsiyalashda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Ovoz sifatini yaxshilash va ovoz paychalarining kuchlanishini kamaytirish uchun ovoz terapiyasi va ovozli dam olish ovozi buzilgan bolalarga tavsiya etilishi mumkin.

Dizartriya - bu nutq ishlab chiqarish uchun ishlatiladigan mushaklar bilan bog'liq qiyinchiliklarni o'z ichiga olgan bolalardagi nutq buzilishlarining tasnifi. Bu nutqning buzilishiga, sekin yoki tez nutqqa yoki artikulyatsiya bilan bog'liq qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Dizartriya miya yarim paksi, mushak distrofiyasi yoki travmatik miya shikastlanishi kabi holatlar tufayli yuzaga kelishi mumkin. Og'iz bo'shlig'i mushaklarini kuchaytirish uchun nutq terapiyasi va mashqlar dizartriya bilan og'rigan bolalar uchun nutqning ravshanligi va tushunarligini yaxshilash uchun foydali bo'lishi mumkin. Bolalardagi nutq buzilishlarining yana bir tasnifi nutqning apraksiyasidir. Nutqning apraksiyasi nutq ishlab chiqarish uchun zarur bo'lgan harakatlarni rejalashtirish va muvofiqlashtirish bilan bog'liq qiyinchiliklarni o'z ichiga oladi. Bu nomuvofiq nutq xatolariga, tovushlarni ketma-ketlashtirishda qiyinchiliklarga yoki og'zaki vosita harakatlari bilan kurashga olib kelishi mumkin. Nutq apraksiyasi bo'lgan bolalar nutq qobiliyatlarini yaxshilashga yordam berish uchun harakatni rejalashtirish va muvofiqlashtirishga qaratilgan nutq terapiyasidan foyda olishlari mumkin. Bundan tashqari, nutq va til rivojlanishidagi kechikishlar bolalarda nutq buzilishlarining keng tarqalgan tasnifi hisoblanadi. Nutq va til rivojlanishidagi kechikishlar odatda nutq va til bosqichlariga erishishda kechikishlarni o'z ichiga oladi. Bu muloqot, ijtimoiy o'zaro ta'sir va akademik natijalar bilan bog'liq qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Nutq terapiyasi va tilni rag'batlantirish

tadbirlariga erta aralashuv bolalarga tengdoshlari bilan munosabatda bo'lishga va muloqot qilish qobiliyatini oshirishga yordam beradi.

Selektiv mutizm - bu bolalar nutqining buzilishining yana bir tasnifi bo'lib, u bolaning boshqa sharoitlarda gapira olishiga qaramay, muayyan ijtimoiy vaziyatlarda gapira olmasligini o'z ichiga oladi. Tanlangan mutizm tashvish yoki uyatchanlik bilan bog'liq bo'lishi mumkin va bolaning ijtimoiy muloqotga kirishishi va o'zini samarali ifoda etish qobiliyatiga ta'sir qilishi mumkin. Kognitiv-xulq-atvor terapiyasi va ijtimoiy vaziyatlarda bosqichma-bosqich nutqqa ta'sir qilish selektiv mutizmi bo'lgan bolalarga qiyinchiliklarni engish va muloqot qobiliyatlarini yaxshilashga yordam beradi. Eshitishni qayta ishlash buzilishlari - bu eshitish ma'lumotlarini qayta ishlash va sharhlashda qiyinchiliklarni o'z ichiga olgan bolalardagi nutq buzilishlarining tasnifi. Bu ko'rsatmalarga rioya qilish, og'zaki tilni tushunish yoki tovushlarni farqlashda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Eshitishni qayta ishlash buzilishi bo'lgan bolalar eshitish ma'lumotlarini qayta ishlash va sharhlash qobiliyatini yaxshilashga yordam berish uchun eshitishni kamsitish va eshitishni tushunishga qaratilgan nutq terapiyasidan foyda olishlari mumkin.

Bolalarda eng keng tarqalgan nutq buzilishlaridan biri bu artikulyatsiya buzilishidir. Bu bola nutqning muayyan tovushlarini to'g'ri ishlab chiqarishda qiyinchiliklarga duch kelganida sodir bo'ladi. Masalan, bola "r" tovushini talaffuz qilishda qiynalishi yoki bir tovushni boshqasiga almashtirishi mumkin. Artikulyatsiya buzilishlari bolaning nima demoqchi ekanligini boshqalarga tushunishni qiyinlashtirishi mumkin. Bolalardagi yana bir keng tarqalgan nutq buzilishi - ravonlik buzilishi. Bu nutq oqimidagi buzilishlar bilan tavsiflangan duduqlanish kabi holatlarni o'z ichiga oladi. Duduqlanish tovushlarni, bo'g'inlarni yoki so'zlarni takrorlash, shuningdek tovushlarni uzaytirish sifatida namoyon bo'lishi mumkin. Bu nutqni chalkashtirib yuborishi va bolaning samarali muloqot qilish qobiliyatiga xalaqit berishi mumkin.

Ovoz buzilishi ham bolalarda nutq buzilishlarining tasnifi hisoblanadi. Bu buzilishlar bolaning ovozing sifati, balandligi yoki balandligiga ta'sir qilishi mumkin. Misol uchun, bolaning ovozi bo'g'ir bo'lishi yoki juda baland yoki jimgina gapirishi mumkin. Ovoz buzilishi bolani eshitish yoki tushunishni qiyinlashtirishi mumkin. Bolalardagi nutq buzilishlarining yana bir tasnifi til buzilishidir. Bunga ekspressiv yoki retseptiv til buzilishlari kabi holatlar kiradi. Ekspressiv til buzilishi bolaning fikr va g'oyalarni og'zaki ifodalash qobiliyatiga ta'sir qiladi, retseptiv til buzilishi esa bolaning tilni tushunish va qayta ishlash qobiliyatiga ta'sir qiladi. Til nuqsonlari bo'lgan bolalar jummalarni tuzishda, yo'nalishlarni tushunishda yoki suhbatni kuzatishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin. Nutqning rivojlanish apraksiyasi - bolalar nutqining buzilishining yana bir tasnifi. Bu holat bolaning nutqi uchun zarur bo'lgan mushak harakatlarini muvofiqlashtirish qobiliyatiga ta'sir qiladi. Ushbu kasallikka chalingan bolalar tovushlar va bo'g'inlarni to'g'ri ketma-ketlikda ishlab chiqarishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin, bu esa so'zlar va jummalarni tuzishda qiyinchiliklarga olib keladi. Bu nevrologik kasalliklar yoki mushaklarning kuchsizligidan kelib chiqishi mumkin, bu esa nutqning buzilishiga, sekin nutqqa yoki nutq hajmini nazorat qilishda qiyinchiliklarga olib keladi. Dizatriya bilan og'rigan bolalar boshqalar tomonidan tushunish qiyin bo'lishi mumkin. Nutqning bolalik apraksiyasi - bolalar nutqining buzilishining yana bir tasnifi. Bu holat nutq uchun zarur bo'lgan harakatlarni rejalashtirish va muvofiqlashtirishda qiyinchiliklardan kelib

chiqadi. Bolalikdagi nutq apraksiyasi bo'lgan bolalar nutq tovushlarini ketma-ketlikda muammoga duch kelishlari mumkin, bu esa nutq ishlab chiqarishda nomuvofiq xatolarga olib keladi. Tanlangan mutizmi bo'lgan bolalar tanish muhitda yoki tanish odamlar bilan gaplasha oladilar, lekin yangi yoki stressli vaziyatlarda jim turishlari mumkin. Bu bolalarning ijtimoiy muloqotda yoki akademik muhitda ishtirok etishini qiyinlashtirishi mumkin.

Rezonans buzilishlari - bu bolaning ovozi sifatiga ta'sir qiluvchi bolalardagi nutq buzilishlarining tasnifi. Bu buzilishlar ovoz yo'lidagi strukturaviy anomaliyalar, masalan, tanglay yorig'i yoki nutq paytida havo oqimini nazorat qilishda qiyinchiliklar natijasida yuzaga kelishi mumkin. Rezonans buzilishi bo'lgan bolalarning ovozi burun sifatiga ega bo'lishi mumkin yoki gipernazallik yoki hiponazallikni boshdan kechirishi mumkin. Umuman olganda, bolalarda nutq buzilishlarining turli tasniflarini tushunish ushbu shartlarni samarali aniqlash va hal qilish uchun kalit hisoblanadi. Ota-onalar, o'qituvchilar va defektologlar nutqida nuqsonlari bo'lgan bolalar duch keladigan o'ziga xos muammolarni tan olish orqali ushbu bolalarning samarali muloqot qilishlari uchun zarur bo'lgan yordam va resurslarni ta'minlash uchun birgalikda ishlashlari mumkin.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, bolaning samarali muloqot qilish qobiliyatiga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan bolalardagi nutq buzilishlarining turli tasniflari mavjud. Ota-onalar, o'qituvchilar va sog'liqni saqlash sohasi mutaxassislari tegishli yordam va aralashuvni ta'minlash uchun bolalarga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan turli xil nutq buzilishlaridan xabardor bo'lishlari muhimdir. Nutq terapiyasi, kognitiv-xulq-atvor terapiyasi va boshqa tadbirlar nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarning muloqotini yaxshilashga yordam beradi.

References:

1. Лурия А. Р. Основные проблемы нейролингвистики. - М.: МГУ, 1975.
2. Фердинанд де Соссюр. Труды по языкознанию. -М., 1977.
3. Рождественский Ю. В. Типология слова. - М., 1969.
4. Кодухов В. И. Общее языкознание. - М., 2010.
5. Амирова Т., Олховиков Б. А., Рождественский Ю. В. Очерки по истории лингвистики. -М., 1975.
6. Baskakov N. A. va boshqalar. Umutniy tilshunoslik. -Toshkent, O'qituvchi, 1979.